

ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ – ЧИСТЕ ДОВКІЛЛЯ ТА ВИРОБНИЦТВО ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИХ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

I.В. Кошкалда, д.е.н., професор
ХНАУ ім.В.В.Докучаєва

Відповідно до законодавства невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку України повинно бути забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини [1].

Питання екологічної безпеки життєдіяльності людини включають великих спектр питань, які потребують вирішення. І якщо розглядати людину як живий об'єкт, що існує на землі і є складовою навколишнього природного середовища, то слід окреслити коло питань, які пов'язані з життям людини. Тобто, в яких умовах проживає людина і чи є вони безпечним для неї; що людина споживає і наскільки дані продукти є органічними і можуть бути для людини корисними тощо.

Саме від людини залежить стан довкілля, оскільки своїми діями вона може спричинити як екологічні проблеми а може навпаки покращувати природне навколишнє середовище і жити у гармонії з природою. І не дивлячись на те, яким видом діяльності займається людина, вона все одно в меншій чи в більшій мірі впливає на стан довкілля. Проте кожній людині в однаковій мірі необхідно споживати визначену кількість продукції, яка є збалансованою основними мікро-та мікроелементами, для повноцінного життя.

Вченими визначено, що здоров'я людини: на 10-15%

визначається спадковістю; на 10-20% – екологічною ситуацією, на 10-15% – рівнем розвитку систем охорони здоров'я; 50-70% залежать від способу життя, найважливішим складником якого є харчування, обумовлене кількісним вмістом та якісним складом споживаних людиною нутрієнтів.

На сьогоднішній день споживання основних видів продуктів харчування на одну особу за рік з 2010 по 2014 рр. збільшилося проте досягти рівня споживання 1990 р. по окремих видам продукції ще не вдалося. Так, наприклад у 2014 р. в порівнянні з 1990 р. споживання основних видів продуктів, таких як м'ясо та м'ясопродукти зменшилося на 20,7%, молоко та молочні продукти – 40,3%, хлібні продукти – 23,0%, риба та рибні продукти – 36,6%, цукор – 27,4%. Проте збільшилося споживання яєць на 14%, картоплі – 7,6%, овочів та баштанних продовольчих культур – 59,2%, плодів, ягід та винограду – 10,3%, олії – 12,9% [2].

Натомість, якщо проаналізувати середньодобове споживання населенням основних мікро- та макроелементів у складі продуктів харчування за період з 1990 по 2014 рр., то ту окрім показників еквівалента бета-каротину та аскорбінової кислоти, які збільшилися відповідно на 50,5 та 8,1%, розмір всіх інших особливо цінних елементів зменшився. Як наслідок зменшилася і калорійність на 18,3% [2]. Даний аналіз переконливо свідчить про зниження харчової цінності продуктів, які споживає людина, що є наслідком виробництва неякісних продуктів харчування.

В останні роки досить швидко розвивається хімічна промисловість, а тому виробляється значна кількість товарів хімічного походження, які використовують у харчовій промисловості. Вже не секрет, що молочна продукція, що представлена на полицях супермаркетів є продуктом виробленим із сухого молока в кращому випадку а то і зовсім з продуктів хімічного походження. М'ясна продукція також далека від тих ГОСТів радянських часів. Так, наприклад, Інститут продовольчих ресурсів НААН України проводив дослідження стосовно складу ковбаси вареної у магазинах м.Києва і було виявлено, що у ковбасі: 30% – м'ясо механічної дообвалки, 25% – емульсія, 25% – соєвий білок, 10% – натуральне м'ясо, 8% – борошно/крохмаль, 2% – смакові добавки.

Що стосується продукції рослинництва то її якість також знаходиться на досить низькому рівні за рахунок надмірної хімізації та нехтування запровадження сівозмін. Так, наприклад останніми роками досить поширеною культурою на полях є соняшник, причому в деяких господарствах він є монокультурою, хоча відомо, що соняшник

надмірно виснажує ґрунт. Проте, щоб отримувати прибуток, товаровиробники засівають значні площі соняшником і при цьому вносять значну кількість мінеральних добрив щоб хоча б повернути у ґрунт якусь кількість виносених поживних речовин.

Варто зазначити, дослідження, які було проведено Інститутом продовольчих ресурсів НААН України показали, що на споживчому ринку присутні в достатньо великій кількості низькопробні товари. Основними причинами незадовільної якості реалізованої населенню харчової продукції є: слабка матеріально-технічна база і недостатня оснащеність багатьох підприємств харчової промисловості і торгівлі; низький рівень санітарної і виробничої культури; використання неякісної сировини і компонентів; різке ослаблення виробничого і галузевого контролю в зв'язку з ліквідацією органів господарського керування з лабораторною службою, яка є вхідною до їх складу, а також прагнення виробників скоротити витрати на контроль якості продукції.

Запобіжні заходи боротьби з неякісною продукцією мають застосовуватися на державному рівні, оскільки безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини відносять до основних факторів, що визначають здоров'я населення України і збереження його генофонду. Тому необхідно: впровадження сучасних оперативних методів контролю, системи НААСР на всіх підприємствах; створення органів незалежної експертизи, що дозволить проводити ідентифікацію товарів завжди, коли у покупця товару з'являється сумнів у його асортиментній належності і якості; посилити санкції за фальсифікацію продовольства (ввести штрафи, які будуть перевищувати вартість партії фальсифікованої продукції як мінімум в два рази); позбавляти фальсифікаторів ліцензій при виявленні повторних зловживань тощо.

До причин, що провокують випуск неякісної та фальсифікованої харчової продукції варто віднести:

- недосконалість діючого законодавства, що проявляється у різному ступеню правової відповідальності, а також порушенні технічних умов, стандартів різного статусу, технічних регламентів, законів на окремі види харчової продукції;

- вітчизняні стандарти не відповідають вимогам європейських і міжнародних нормативних документів;

- розроблені вітчизняні стандарти орієнтовані на оцінку якості та безпечності кінцевої продукції, залишаючи поза увагою дотримання вимог технологій вирощування та переробки сільськогосподарської продукції;

– не дивлячись на те, що в Україні діє Закон «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [3] який регулює відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів та споживачами харчових продуктів і визначає порядок забезпечення безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються, перебувають в обігу, ввозяться (пересилаються) на митну територію України та/або вивозяться (пересилаються) з неї на практиці державний нагляд за якістю та безпечністю харчової продукції майже відсутній;

– у нормативно-правових документах визначено відповідальність за порушення законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів проте розмір штрафних санкцій для виробників за випуск і реалізацію неякісної, небезпечної та фальсифікованої продукції є незначним у порівнянні з тими прибутками, які вони отримують і з тими наслідками, які вони спричиняють на здоров'я людини;

– виробничі потужності мають високу зношеність технологічного устаткування, що знижує якість кінцевої продукції, а враховуючи той факт що якість продовольчої сировини також знаходиться на низькому рівні то якість продукції що потрапляє на ринок можна взагалі вважати відносною.

З огляду на все вищевикладене необхідно посилити державний нагляд за дотриманням законності щодо виробництва та переробки харчової продукції. Також варто у засобах масової інформації постійно приділяти увагу питанням правильного харчування населення щоб продукти були збалансованими за основними мікро- та мікроелементами і були органічного походження. Необхідно проводити семінари та засідання круглих столів із завідувачами дитячих закладів, шкіл, вишів про правильне харчування підростаючого покоління, яке має усвідомлювати необхідність збереження і покращення довкілля для майбутніх поколінь.

Література

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України № 1264-ХІІ від 25.06.1991 (зі змінами). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
2. Сільське господарство України за 2014 рік: стат. збірник / відп. О.М. Прокопенко. – Київ, 2015. – 379с.
3. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України № 771/97-ВР від 23.12.1997 (зі змінами). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр>.